

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти : Закон України від 06.06.2024 № 3791-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3791-20> (дата звернення: 22.08.2025).
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. Стаття 60-2. Дистанційна робота. Фактор. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-40/section-204/article-39384/> (дата звернення: 22.08.2025).
3. Про внесення змін до Положення про атестацію педагогічних працівників : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10.09.2024 № 1277. НаУрок. URL: <https://naurok.com.ua/post/atestaciya-pedagogiv-2024-2025-klyuchovi-zmini-do-polozhennya> (дата звернення: 22.08.2025).
4. Лисоконь І. О., Поліщук О. С. Концептуально-правові засади притягнення до дисциплінарної відповідальності науково-педагогічних працівників в Україні. Академічні візії. 2024. № 38. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1594> (дата звернення: 22.08.2025).
5. Шабанов Р. І., Ждан М. Д. Втілення принципу свободи праці у правовому регулюванні дистанційної роботи науково-педагогічних працівників: досвід України та Європейського Союзу. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Серія "Право". 2022. Вип. 37. С. 85-94. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/law/article/view/7939> (дата звернення: 22.08.2025).
6. Білоха А., Федосенко Н. Особливості дистанційної роботи науково-педагогічних працівників. Пропілеї права та безпеки. 2024. № 5. С. 15-22. URL: <http://nti.khai.edu/ojs/index.php/PLS/article/view/pls.2024.5.03> (дата звернення: 22.08.2025).
7. Обговорюємо Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти». Спілка учнівського самоврядування України. 2024. URL: <https://cusu.edu.ua/ua/news-profkom/16626-obhovoriuiemo-zakon-ukrainy-pro-vnesennia-zmin-do-deiakikh-zakoniv-ukrainy-shchodo-pidtrymky-naukovoi-roboty-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-9600-vid-10082023> (дата звернення: 22.08.2025).

УДК 349.2

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-05

Панасюк О. Т.

*Кандидат юридичних наук, доцент кафедри
трудового права та права соціального забезпечення**Інститут права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*<https://orcid.org/0000-0001-5206-3482>**ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД У МЕТОДОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО
ПРАВА**

Публікація є кроком в напрямку пізнання соціального права як явища правової дійсності. Це передбачає реалізацію певного творчого імпульсу, який наданий постановкою

питання про доктрину соціального права.

Стан пізнання соціального права, його статусу та місце в системі галузей права України є далеким від остаточних та однозначних висновків. Значна кількість «білих» плям та суперечливих позицій ускладнює позитивний розвиток соціального права та утворює перешкоди для реалізації нового для правової сфери типу мислення.

Очевидні вади стану пізнання соціального права дають привід для критичних міркувань. Це має безпосереднє відображення у її доктрині. Переконливі викладення доктрини соціального права відсутні. Будь-які кроки у напрямку систематизації знань, послідовної пропозиції їх науковому товариству має отримувати підтримку та позитивну оцінку.

Доктринальний метод є певним показником розвитку та накопичення знання про соціальне право. Використання цього методу потребує виокремлення певних структурних елементів.

На сьогодні сформувались певні контури доктрини соціального права. Зокрема, окремо обговорюються ідея соціального права, статус (місце) соціального права в системі галузей права та деякі інші.

Правова доктрина завжди виявляє себе як підсумок (результат) наукового пізнання права (його сутності, змісту), а також практики правотворення і правозастосування (судової практики).

Сучасний стан соціального права створює передумови для постановки питання про його доктрину, яка має поєднувати елементи галузевої доктрини та правової доктрини в цілому.

Ключові слова: соціальний, соціальне право, доктрина

The publication is a step toward understanding social law as a phenomenon of legal reality.

This involves the realization of a certain creative impulse, prompted by raising the question of the doctrine of social law.

The current state of understanding social law—its status and place within the system of legal branches in Ukraine—is far from definitive and unambiguous conclusions.

A significant number of "blank spots" and conflicting positions complicate the positive development of social law and create obstacles to the implementation of a new type of thinking within the legal sphere.

The evident shortcomings in the state of understanding of social law give rise to critical reflections.

This is directly reflected in its doctrine. Convincing presentations of the doctrine of social law are lacking.

Any steps toward the systematization of knowledge and its consistent presentation to the academic community should be supported and positively evaluated.

The doctrinal method serves as an indicator of the development and accumulation of knowledge about social law.

The use of this method requires the identification of certain structural elements.

At present, certain contours of the doctrine of social law have taken shape.

In particular, discussions are held separately on the idea of social law, its status (place) within the system of branches of law, and several other aspects.

Legal doctrine consistently emerges as the culmination of scholarly inquiry into the nature

and substance of law, as well as the practical experience of lawmaking and law enforcement, including judicial practice.

The current state of social law provides a foundation for raising the issue of its doctrinal framework—one that should integrate elements of both sector-specific legal doctrine and the broader legal doctrine as a whole.

Keywords: social, social law, doctrine

Лютий 2022 року це календарний період, який приніс з собою потужний історичний «вибух» для України, наслідки якого не залишили осторонь жодного громадянина. Зрозуміло чому на його тлі залишилась без належної уваги подія, яка стосується правової науки.

Мова про те, що в січні та лютому 2022 року журнал «Право України», укріплюючи свій визнаний авторитет провідного юридичного видання держави, видав два тематичних номери. Обидва вони були присвячені *правовій доктрині*.

Це була не перша пропозиція відтворення поглядів на правову доктрину. Журнал періодично звертається до теми доктрини права. Зокрема, тематичним та присвяченим правовій доктрині приватного права був шостий номер журналу «Права України» за 2014 рік.

Методологічна унікальність змісту обох номерів очевидна. Але, окрему увагу в аспекті наукових інтересів автора привертає стаття присвячена питанням соціального права [1].

Мета даної публікації полягає в тому, щоб реалізувати той імпульс, який наданий постановкою питання про доктрину соціального права, в напрямку розробки методологічних питань для поглиблення пізнання суті явища соціального права. Зокрема, щодо його визначення.

Стан пізнання соціального права, його статусу та місця в системі галузей права України є далеким від остаточних та однозначних висновків. Реальна картина свідчить про значну кількість «білих» плям та суперечливих позицій. Це не сприяє його позитивному розвитку та, утворює перешкоди для реалізації нового для правової сфери типу мислення, якого вимагає сучасне суспільство.

Завданням даної статі є критична оцінка гіпотези стосовно існування доктрини соціального права. Що з точки зору методології соціального права розгляд питань доктрини соціального права заслуговує максимальної підтримки та визнання за значного кроку в напрямку організації відповідного наукового знання.

Застосування доктринального підходу є показником розвитку правової науки. Це певний методологічний прийом опанування знань та певний підхід до організації юридичної практики. Так, в аспекті практичного застосування правової доктрини є розвиток певного способу тлумачення. Відповідно, стосовно цього аспекту розуміння доктрини дорікання у теоретичності безпідставне, але подекуди й воно «лунає» з боку «практиків».

Зміст вказаних вище тематичних номерів журналу «Право України» реалізує доволі послідовний галузевий підхід до побудови правової системи. Зміст номерів складається із статей, кожна з яких має об'єктом питання доктрини права в цілому та, як вказано в актуальній темі номеру два, питання доктрини певних галузей права.

Знайомство із змістом вказаного номеру дає підстави для висновку про те, що серед

представлених галузевих правових доктрин відсутнє викладення доктрини трудового права. Проте, знайомство із статтею професора Пилипенка П. Д. надає пояснення цьому факту. Про певні аргументи автора, висловлені у цій статті та інших публікаціях, мова піде далі.

Ще один факт полягає у тому, що у назві вказаної статті професора Пилипенка П. Д. словосполучення «правова доктрина» не використовується. У її тексті уважний читач може знайти тільки *три* використання словосполучень із вжиттям поняття «доктрина». Ось вони: «докази доктринального характеру» (стор. 64), «радянська правова доктрина» (стор. 65), «французька правова доктрина» (стор. 73).

Данна обставина утворює парадокс, оскільки запропоноване бачення становлення та перспективи майбутнього соціального права є безпосереднім відтворенням доктринальних положень або максимально дотичним до них. До речі, ту саму стриманість у використанні поняття правова доктрина, виявлена професором Пилипенком П. Д. у статті, яка присвячена *новим контурам трудового права* [2].

Щодо такого обмеженого, а скоріш обережного, використання «доктринальної лексики» слід припустити такі пояснення.

Це може бути виявом наміру автора уникнути існуючого наукового пафосу, який долі часто виявляється у сучасних публікаціях, присвячених доктринальній правовій тематиці.

Якщо вказане припущення відповідає дійсності, то, враховуючи існуючу проблематику розуміння самого поняття «правова доктрина», такий намір, може бути підтриманий.

Слід додати, що за певних умов при розробці вказаної тематики доволі легко уславитись доктринером. Як відомо доктринерством визнається це захист застарілих, відірваних від життя положень [3, С. 356]. Воно викликає переважно негативну конотацію та критично - негативну оцінку. Легкість отримання ярлику «доктринера» не зупинити прихильністю до конкретних методологічних підходів тобто до послідовністю поглядів по конкретним питанням. Не стримується вона й перед наочними результатами історичних досліджень, які отримують позитивну оцінку. дійсно потребує обережності з остаточними твердженнями щодо правової доктрини.

До проблемності правової доктрини як самостійного об'єкту пізнання вчені правознавці звертаються з певним ступенем регулярності. До групи *опорних джерел* слід віднести певні найбільш послідовні викладення. Дослідникам, зацікавленим в побудові системного бачення, можна дати пораду почати знайомство з даною тематичною інформацією з позиції Семеніхіна І. В., який вказував на те, що феномен правової доктрини завжди привертав увагу вчених, але і дотепер єдиного підходу до розуміння самого поняття «правова доктрина», її природи, сутності, співвідношення зі схожими за змістом і «духом» явищами (вчення, юридична наука, філософсько-правова теорія, ідеологія) не вироблено, а використання правової доктрини має в цілому безсистемний, спонтанний характер [3, С.127, 132].

Критика як вихідна точка дослідження обирається не випадково. Вона в різних аспектах зумовлює певну «обережність» щодо остаточних висновків. Правило, щодо такої обережності, можна сформулювати виходячи з проблеми невизначеності правової доктрини.

Невизначеність, на думку Васильченко О. П., пояснюється тим, що доктрина належить до правових явищ, які не тільки багаторазово змінювали і змінюють свій статус,

але і прагнуть розчинитися в науці, судовій практиці, релігії, загальних принципах та інших формах і джерелах права [4]. Відповідно, правило визначення правової доктрини є таким : *правову доктрину слід визначати як самостійне джерело права (не форму права), не допускаючи змішування із іншими джерелами пізнання права.*

Проблемність визначення поняття «правова доктрина» не має ставити під сумнів її методологічну роль, яка полягає у спрямуванні на з'єднання правової теорії з практикою застосування правових норм із врахуванням широкого контексту.

Приймаючи до уваги той факт, що правова наука є важливим інструментом розвитку та удосконалення окремих галузей права, права в цілому, правової системи загалом слід визнати доречним висновок про те, що доктрина є найбільш концентрованим проявом її практичної функції [5, С.7].

Опис суті правової доктрини в правовій системі в філософсько – правовому аспекті системно виклав Максимов С. І. [6]. Автор підтримує думку про те, що правова доктрина має тісний зв'язок з науковими положеннями, але не усі такі положення мають ознаки доктринальності. Відповідно, пропонує своє бачення онтологічних та епістемологічних основ правової доктрини, її методології та філософського обґрунтування, а також місця у структурі правової реальності [6, С. 35].

Ось окремі зауваження автора, які слід визнати принциповими в аспекті розуміння доктрини соціального права. Зокрема, зауваження про те, що безпосередньому застосуванню правової доктрини на практиці сприяє її розуміння як певного знання, яке «редуковане до внутрішнього несуперечливого ядра».

Ця важлива ознака – наявність несуперечливості – реалізується як загальна прийнятність, презумпція істинності.

Наприклад, в текстах судових рішень це виявляється у наведенні положень у якості істинних доказів та без вказівки на нормативні джерела.

Так, в окремій думці по справі № 127/17226/16-ц суддя Касаційного цивільного суду у Складі Верховного суду України, висловлюючи пояснення своїх мотивів, виходить із твердження про усталеність в доктрині цивільного права визнання солідарності зобов'язання у випадку неподільності предмета зобов'язання. При цьому суддя цитує наукові коментарі та підручники [7], а не посилається на нормативні акти.

В рішенні по справі № 676/2489/19 суддя, відмовляючи в задоволенні позову про поновленні на роботі, суддя називає як доказ доктрину римського права (!) *venire contra factum proprium* та доктрину загального права *equitable estoppel* [8]. Джерела при цьому не зазначені, що не викликає сумніву щодо істинності цих висновків.

«Майбутнім вільним будівельникам» доктрини соціального права можна спиратися й на зауваження Максимова С. І. про те, що феномен правової доктрини не однорідним [6, там само]. Із чого як раз і випливає умова про те, що доктринальними є положення лише тоді коли вони застосовуються для практичного вирішення того чи іншого правового питання [6, С. 37]

Практичне значення правової доктрини певною мірою пояснює висновок Максимова С. І. про те що доктрина дисциплінарно будується на теорії джерел та теорії тлумачення. Тому не може дивувати природне бажання, яке виникає у юриста – практика, спиратись на практику нормотворчу, судову практику, а також практику тлумачення.

Приймаючи до уваги усі викладені зауваження обґрунтовано виникає слушне дослідницьке питання : чи є підстави ставити про доктрину соціального права. Або чи не

залишитися використання слова «доктрина» виявом певного наукового пафосу або «науковою прикрасою» [9, с. 298].

Про це вже зазначено у вигляді припущення пояснення позиції професора Пилипенка П. Д. Слід підкреслити, що зміст публікації створює стійке враження викладення доктринальних положень. Невипадково автор вказує на потребу суттєвого переосмислення наукових підходів щодо визначення юридичної природи деяких сучасних галузей права, При цьому стосовно доказів існування такої потреби автором вказується достатність вагомих доказів, у т. ч. й доктринального характеру [1, 65].

Постановка питання про доктрину соціального права, використання доктринального методу його пізнання має підстави.

По-перше, розробка загальнотеоретичної та галузевої доктринальної тематики чітко окреслилась (інституалізувалась у якості самостійного предмету наукових досліджень) вже в середині першого десятиліття 2000х років. Вона поступово набрала наукової ваги.

По - друге, те саме можна стверджувати про інтерес та увагу до соціального права, яке сьогодні має усі підстави сприйматись як системне нормативне утворення.

З метою підтримання «заочного» діалогу слід визначити окремі структурні елементи, включення до доктрини соціального права яких проф. Пилипенком П. Д. слід підтримати.

Відповідно, базове доктринальне питання про ідею соціального права знайшло відповідь у тезі про *досягнені соціальної захищеності індивіда*. Слід звернути увагу та ту обставину, що це тільки на перший погляд такий зміст ідеї соціального права може сприйматись як спрощений.

У чому суть правового стану соціальної захищеності, яким чином він досягається та інші важливі аспекти входять до предмету різних наукових галузей й не тільки правових.

Прикладом розкриття ідеї соціального права в соціології та філософії, тобто в інший спосіб, може слугувати позиція Гурвіча Г., яка системно та у значному обсязі викладена. В статті професора Пилипенка П. Д. вказана одна із наукових праці цього відомого автора. При цьому видається, що ідея вимагає лаконічного, стислого, а, подекуди, цілком допустимого образного викладу. А тому у якості «рушійного» чинника у бік «несуперечливого ядра» доречним є запропоноване формулювання.

«Несуперечливе ядро» соціального права на сьогодні в процесі формування. Проте, до нього можна віднести спрямування соціального права, як вказує професор Пилипенко П.Д. його *покликання, на регулювання відносин соціального захисту та на забезпечення реалізації основних соціальних прав*. Як бачимо останнє дозволяє стверджувати можливість реалізації прав не тільки соціально вразливих (в вузькому значенні) осіб.

Нарешті, теза про те, що методологія соціального права включає *необхідність перегляду уявлень про право* взагалі. Це дійсно слушне зауваження. Тому чи варто обмежувати коло окремих галузей права поєднаних спільним соціальним покликанням є нериторичним питанням. Для визначення системи соціального права має відбутися максимально широка дискусія бажано з участю представників усіх галузевих правових наук. Одним із завдань такої широкої міжгалузевої дискусії є вияв того, як покликання соціального права відбивається в окремій галузі права.

Автором цієї публікації питання про зміну уяви про право, про розуміння судової практики як специфічного джерела права в сучасних умовах, про розуміння правового змісту *соціальності* та в аспекті деяких інших питань вже ставилось. Це важлива передумова та запорука пізнання, насамперед, визначення соціального права як сучасного

правового явища.

Інтеграцією вже існуючих концепцій, теорій, конструктів це не обмежується. В той самий час, критична оцінка не є головним стрижнем загального дискурсу дискурсом щодо доктрини соціального права. Її розлогий аналіз входить до дослідницького наміру найближчого періоду.

Висновок. Правова доктрина завжди виявляє себе як підсумок (результат) наукового пізнання права (його сутності, змісту), а також практики правотворення і правозастосування (судової практики).

Сучасний стан явища соціального права створює передумови для постановки питання про його доктрину, яка має поєднувати елементи галузевої доктрини та правової доктрини в цілому та виявляти новий стиль юридичного мислення.

Актуальне наукове завдання визначення соціального права продовжує й певну увагу до його доктрини. Центральними елементами доктрини є ідея соціального права в її безпосередньо правовому змісті та сучасному контексті, певні беззаперечні положення є приймаються як науковою спільнотою так і товариством юристів – практиків та деякі інші положення, які пропонуються чисельними науковими публікаціями, коментарями, які в сукупності поєднуються у специфічне джерело соціального права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пилипенко П. Д. Соціальне право: становлення та перспективи майбутнього//Право України. 2022. №2. С. 64 - 75

2. Пилипенко П. Д. Про право занятості, або нові контури трудового права//Право України, 2014, № 6, С.

3. Академічний тлумачний словник Редактори тому П. П. Доценко, Л. А. Юрчук т. 2. 1971. <https://sum.in.ua/s/doktryner>

3. Семініхін І. В. Правова доктрина: поняття та особливості//Державне будівництво та місцеве самоврядування. Випуск 18'2009. С. 127 - 137

4. Васильченко, О. П. Перспективи розвитку правової доктрини в системі джерел конституційного права// Науковий вісник Ужгород. нац. ун-ту. 2007. № 8. С.80 - 82

5. Борщевський І. В. Теоретико-правові аспекти застосування юридичної доктрини як допоміжного джерела права України// Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 37. Том 1. 2016. С. 7 - 10

6. Максимов С. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід//Право України.2013. №9. С. 34-54

6. Максимов С. Правова доктрина: філософсько-правовий підхід// Право України. 2013. № 9. С. 34 – 54

7. Справа № 127/17226/16-ц - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78044643>

8. Справа № 676/2489/19 - <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86805961>

9. Полянський С. Ю. Правова доктрина як базисна концепція права: природа, структура, значення// Наукові праці НУ ОЮА. Т. 17. 2015. С. 297 – 313

УДК 342.721:347.788.4:341.9

DOI: 10.32751/2617-5967-2025-02-06

Пономарьова О.О.

кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу
дослідження прав інтелектуальної власності
та прав людини у сфері охорони здоров'я НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України ORCID: 0000-0002-8232-3748

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА НА МЕДИЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті розглядається правове регулювання права на медичне зображення, його юридична природа та місце в системі інтелектуальної власності. Проаналізовано суб'єктивний та об'єктивний аспекти цього права, а також проблеми його реалізації в цифровому середовищі. Досліджено питання комерціалізації зображень без згоди особи та міжнародні механізми правового захисту. Особлива увага приділяється медичній візуалізації, етичним принципам використання медичних зображень та забезпеченню рівного доступу до технологій візуалізації. Запропоновано шляхи вдосконалення правових механізмів захисту права на медичне зображення та балансування інтересів суб'єктів права з потребами розвитку медицини.

Ключові слова: право на зображення, інтелектуальна власність, приватність, медична візуалізація.

This article examines the legal regulation of the right to medical images as a significant aspect of intellectual property law and privacy rights. The research provides a comprehensive analysis of different approaches to interpreting the concept of "medical image" within legal frameworks, exploring its multifaceted nature that encompasses both economic and moral dimensions. The study investigates the subjective aspect, focusing on individual consent for image use, and the objective aspect, which recognizes the image itself as an intellectual property object.

The article addresses critical issues related to the unauthorized commercialization of medical images and analyzes how this practice conflicts with privacy rights, especially in the digital environment where reproduction and distribution of images have become increasingly accessible. Particular attention is devoted to the challenges of balancing freedom of expression with privacy protection, which remains a contentious area in modern jurisprudence, especially concerning public figures whose images may be used for commercial purposes without prior consent.

The research examines international legal mechanisms that govern the right to medical images, including provisions from the European Convention on Human Rights, the UN Charter,